

Wymiary i uroki bluesa. Słowo od Redaktorów Tematycznych

Spontaneity, immediacy, and feeling characterize the blues as a genre. Whether it's the movement of call and response, the expressive bends and wails of voice and instruments, or the synergistic relationship between audience and performers, the blues embody a "living in the moment" aesthetic.

Julia Simon (Simon, 2017: 11)

*Sonny Boy told the truth
The blues don't ever lie*

Buddy Guy (2022)

We współczesnych, zorientowanych kulturoznawczo krajowych studiach nad muzyką popularną coraz więcej uwagi poświęca się zjawiskom, tekstom narracyjnym, praktykom i dyskursom artystycznym z zakresu muzycznej kultury rocka, popu, metalu czy hip hopu (zob. np. Pęczak 2021; Kuligowski, Tański 2021; Majewski 2021; Gajda, Tański 2022; Żyła 2022; Marcinkiewicz, Gradowski 2022; Kosek, Tański 2023; Kuźnicki 2023). Pomimo swej bogatej historii, różnorodności scen, zatimizowanych gatunków, stylistycznych ewolucji, mnogości kulturowych narracji i medialnych reprezentacji blues, jako swego rodzaju pre-gatunek o fundamentalnym znaczeniu dla rozwoju muzyki popularnej, oczekuje ciągle na gruncie rodzimej humanistyki na pogłębione interdyscyplinarne badania akademickie.

W zagranicznej, szczególnie zachodniej, literaturze przedmiotu oczywiście napisano już wiele na temat korzeni, historii, rozwoju czy kulturowego dziedzictwa amerykańskiego bluesa. W polskiej prasie muzycznej, publicystyce i eseistyce bluesowej omawiane są kluczowe bieżące wydarzenia, prezentowane wywiady z artystami i nowości wydawnicze. Pozostaje jednak wiele bluesowych obszarów, tematów i szczegółowych zagadnień, które warto poddać eksploracji z wykorzystaniem koncepcji teoretycznych, technik, narzędzi i metod badawczych wykorzystywanych m.in. w muzykologii, studiach kulturowych, *popular music studies*, antropologii i etnologii, literaturoznawstwie czy komparatystyce medialnej.

W prezentowanym numerze „Studia de Cultura” proponujemy Czytelniczkom i Czytelnikom ogląd wybranych zagadnień, wymiarów, scen i reprezentacji z zakresu kultury bluesa. W otwierającym dział rozpraw i studiów tekście Waldemar Kuligowski upomina się o uwzględnienie wkładu rdzennych kultur Ameryki Północnej w powstanie oraz ukształtowanie się bluesa. Antropolog szczególną uwagę poświęca twórczości jednego z ojców-założycieli gatunku Charleyowi Pattonowi. Andrzej Mądro dokonuje krytycznego przeglądu pierwszych bluesowych wydawnictw nutowych oraz nagrań w perspektywie historycznej, stylistyczno-muzycznej, medialnej oraz rasowo-klasowej. Dokonany przez teoretyka muzyki przegląd ma na celu odróżnienie ragtime'owych i wodewilowych adaptacji i stylizacji bluesa od jego pierwotnej, ludowej postaci.

Dariusz Rott charakteryzuje Szlak Śląskiego Bluesa w kontekście kulturowej pamięci o bluesie. Omawiany szlak stanowi, zdaniem badacza, unikatowy w skali międzynarodowej projekt multimedialny i interkulturowy, który pozwala poznać dzieje śląskiego bluesa. Tak zorganizowane przedsięwzięcie wpływa na lepsze zrozumienie przez odwiedzających dziedzictwa kulturowego Śląska w obszarze współczesnej kultury muzycznej. Aya Al Azab-Ruszowska akcentuje natomiast związek muzyki bluesowej z emocjonalnością. Celem artykułu muzykolożki jest wskazanie współzależności aspektów kognitywnego i metafizycznego muzyki bluesowej oraz wyjaśnienie, dlaczego wykonawcy i słuchacze muzyki bluesowej spoza afroamerykańskiego kręgu kulturowego powinni poznać historię, tropy i funkcje bluesa.

Adama Regiewiczza interesuje religijność oraz wyznaniowość powiązane z osobistym tonem wypowiedzi lirycznej w muzyce bluesowej. Podjęta przez literaturoznawcę analiza dwóch utworów: *Modlitwy* Tadeusza Nalepy i zespołu Breakout oraz *Modlitwy III Dżemu*, wpisuje te kompozycje w rozważania gatunkowe, sytuację komunikacyjną wynikającą z przyjętej konwencji oraz strukturę wyrażającą się poprzez trzy elementy – inwokację, petycję i „owoc” (*fructus*). Wojciech Kwieciński, w rysie historycznym dotyczącym ewolucji polskiego bluesa, zauważa, że w obrębie dekad lat 70. XX wieku dokonał się proces intensywnych przewartościowań rodzimej muzyki rozrywkowej, który dla wykonawstwa bluesowego skutkowało stopniową emancypacją samego bluesa spod dominacji blues-rocka. Historyk podkreśla również istotną rolę animatorów bluesa, organizatorów festiwali i imprez, a także mediów (Program III Polskiego Radia i prasa muzyczna) w popularyzacji gatunku.

Mateusz Żyła, z okazji trzydziestej rocznicy śmierci wokalisty zespołu Dżem – Ryszarda Riedla, podejmuje próbę analizy i interpretacji tekstu Kazimierza Galasia pt. *Ballada o dziwnym malarzu*, nakreślając konteksty historyczne, społeczne i biograficzne. Filolog odczytuje utwór poprzez odwołania do dziejów bohemy paryskiej, a także uwzględniając nowsze teksty kultury (film *Twój Vincent*) oraz myśli filozoficzne i socjologiczne, sformułowane m.in. przez Olivię Laing oraz Byung-Chul Hana. Pieśni P.J. Harvey z płyty *To Bring You My Love* z 1995 roku stanowią z kolei obszar analizy Sławomira Kuźnickiego. Jak zauważa badacz, w swych poetyckich tekstach Harvey podkreśla ogromny ładunek erotyzmu i przemocy drzemiący w mitologiach bluesa – raz typowo męski, kiedy indziej podkreślający emancypacyjny pierwiastek kobiecy. Magdalena Nowakowska poświęca natomiast szczególną uwagę specyfice bluesa w Gruzji, którego historia i rozwój jako lokalnego gatunku muzycznego pozostawały dotąd zjawiskiem nieopisanym w fachowej literaturze. Badaczka, podejmując próbę pogłębienia tej problematyki, posłużyła się informacjami zebranymi w toku wywiadów bezpośrednich przeprowadzonych w marcu 2023 roku z krytykami muzycznymi Kolką Tskitiszwilim i Laszą Gabunią oraz z muzykami Dawidem Manidżaszwilim, Paulem Rimplem i Tamazem Tkinwalelim. W tekście wykorzystano również źródła w postaci nagrań, okładek płyt, wywiadów i innych materiałów archiwalnych.

Drugi dział tomu otwiera publicystyczny esej Jacka Kurka ukazujący specyfikę śląskiej tożsamości, której szczególnie istotnym elementem jest zainteresowanie bluesem. W numerze znalazły się także dwie recenzje publikacji akademickich z obszaru badań nad kulturami muzycznymi. Jakub Kosek omawia książkę *Uwierz w festiwal*.

Aksjonormatywne wymiary współczesnych festiwali muzycznych w Polsce (Warszawa 2022), z kolei Patryk Kominek recenzuje wieloautorską monografię zatytułowaną *Żywioty i ideologie w narracjach muzyki metalowej* (Kraków 2022).

Autorki i autorzy zebranych w numerze artykułów naświetlają naturalnie tylko wybrane wątki, tematy i zagadnienia, prezentują różne style prowadzenia narracji o bluesie, a także odmienne podejścia teoretyczno-metodologiczne (m.in. opisy historyczno-muzykologiczne, literackie analizy z zakresu piosenkologii, elementy turystyki kulturowej czy *Black Studies*). Nie sposób w jednej publikacji uchwycić oczywiście złożoności tak wielopoziomowego gatunku, zjawiska, stylu/-ów życia, zbioru praktyk i opowieści czy wręcz kultury, jaką jest blues. Już sama (kulturowa) poetyka bluesa wymaga kolejnych wnikliwych analiz i interpretacji. W tym kontekście warto przywołać ustalenia Marka Hendrykowskiego, który trafnie zauważa, że

[...] poetyka bluesa ze szczególnym upodobaniem metaforyzuje wszelkie postaci i formy istnienia: zarówno ludzi, miejsca, rzeczy i nieubłagany czas, jak i zdarzenia, to wszystko, co człowiekowi się w życiu przytrafia. Owe realia – kontynuuje badacz – stanowią jego metonimiczne *residuum* osadzone w konkretności rzeczywistości i osobistego doświadczenia. Poetycka przenośnia z reguły opiera się w nim na figurze semantycznej porównania metaforycznego: blues jako..., życie jako... (Hendrykowski 2012: 202)

Dla redaktorów niniejszego tomu kultura bluesa stanowi dziś niejednorodną fluktuującą przestrzeń m.in. dźwięków, emocji, międzyludzkich relacji, artystycznych dyskursów, wizerunków, medialnych przekazów, artefaktów i miejsc pamięci. Mamy nadzieję, że prezentowany numer „*Studia de Cultura*” stanowić będzie inspirację do odkrywania kolejnych wymiarów i uroków bluesa.

Jakub Kosek, Paweł Tański

Bibliografia

- Gajda Krzysztof, Tański Paweł. 2022. „Piosenki: sens dramaturgiczny, substancja dźwiękowa, architektura transmedialnych narracji”. *Forum Poetyki* 27. 4–7.
- Guy Buddy. 2022. *Blues Don't Lie*. W: *The Blues Don't Lie*. Silvertone Records [materiał fonograficzny].
- Gradowski Mariusz, Marcinkiewicz Radosław. 2022. „Sięgnij, nastaw, przewiń, słuchaj. Nośniki dźwięku jako przedmiot badań nad muzyką popularną”. *Kultura Współczesna* 3(119). 10–18.
- Hendrykowski Marek. 2012. „Anatomia bluesa. Studium z semiotyki kultury”. *Teksty Druge* 6. 188–209.
- Kosek Jakub, Tański Paweł. 2023. „Muzyczne transgresje, inwersje, brikoláže. O kulturowych wymiarach muzyki popularnej”. *Przegląd Kulturoznawczy* 3(57). 255–259.
- Kuligowski Waldemar, Tański Paweł (red.). 2021. *Song Studies*. Poetyka i polityka wytwarzania piosenki. Poznań.
- Kuźnicki Sławomir. 2023. *Na stykach iskrzy: literackie konteksty rocka*. Opole.
- Majewski Piotr. 2021. *Rap w służbie narodu. Nacjonalizm i kultura popularna*. Warszawa.

Pęczak Mirosław. 2021. Muzyczne przygody gustu ludowego. O społecznym funkcjonowaniu polskiej muzyki popularnej po 1956 r. Warszawa.

Simon Julia. 2017. Time in the Blues. New York.

Żyła Mateusz. 2022. Ucieczka od nieboskłonów. Inspiracje literaturą Młodej Polski w tekstach heavymetalowych (Miciński, Przybyszewski). Białystok.

